

WOJEWÓDZKI URZĄD
OCHRONY ZABYTKÓW
w KIELCACH
ul. Ignacego Paderewskiego 34 A
25-502 Kielce, tel. 41 330 18 00

Załącznik do decyzji 9/15/2024
Świętokrzyskiego Wojewódzkiego
Konserwatora Zabytków w Kielcach
z dnia 08.02.2024
Znak ZR.D.12.5134.287.1.2024
Świętokrzyski Wojewódzki
Konserwator Zabytków w Kielcach

PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

KAMIENNE FIGURY PRZYDROŻNE:
NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY NIEPOKALANIE POCZĘTEJ z ok. 1900 r.
oraz ŚWIĘTEJ RODZINY z 1910 r. należące do
PARAFII p.w. WSZYSTKICH ŚWIĘTYCH W BIECHOWIE
(gmina: Pacanów, powiat: buski, woj. świętokrzyskie)

mgr Joanna Modras

OPRACOWANIE:

PRACOWNIA KONSERWACJI
DZIEŁ SZTUKI

Małgorzata Świeca-Dzierżak
25-640 Kielce, ul. Karbońska 3/1
NIP 865-143-88-07, Regon 260364284
tel. 504 252 753

Kielce, styczeń 2024 r.

Spis treści

I. Historia obiektu	4
II. Charakterystyka obiektu.....	4-5
III. Technika wykonania.....	5
IV. Stan zachowania i przyczyny zniszczeń.....	5-6
V. Wnioski i założenia konserwatorskie.	6
VI. Program prac konserwatorskich.....	7
VII. Dokumentacja fotograficzna.....	8-13

1. KARTA TYTUŁOWA.

A. Identyfikacja obiektu

Rodzaj: a) Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej;
b) Figura Przydrożna Święta Rodzina

Autor : nieznany, warsztat lokalny

Technika : a) Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej – kamień, piaskowiec; b) Figura Przydrożna Święta Rodzina – kamień: szary piaskowiec.

Rok powstania : a) Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej – ok. 1900 r.; b) Figura Przydrożna Święta Rodzina – 1910 r.

Wymiary i kształt: a) Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej – wys. ok; 5 m. b) Figura Przydrożna Święta Rodzina rzeźby ok. 1,7 m, podstawa z kamienia wys. 3 m.

Miejsce przechowywania: a) Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej - ustawiona w północno- wschodniej części wsi Biechów, obok kościoła parafialnego b) Figura Przydrożna Święta Rodzina – ustawiona w północno- wschodniej części wsi Biechów, obok domu nr 22, przy rozwidleniu dróg prowadzących do kościoła oraz cmentarza parafialnego.

Właściciel: a) Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej;
b) Figura Przydrożna Święta Rodzina - Parafia p.w. Wszystkich Świętych, Biechów 136, 28- 133 Pacanów.

Numer rejestru zabytku: a) Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej; 441 B z dn. 29.03.2023 r. b) Figura Przydrożna Święta Rodzina 440 B z dn. 29.03.2023 r.

I. HISTORIA OBIEKTU

FIGURA PRZYDROŻNA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY NIEPOKALANIE POCZĘTEJ z ok. 1900 r.

Rzeźba zapewne pochodzi z warsztatu lokalnego. Została wykonana ok. 1900 r.

FIGURA PRZYDROŻNA ŚWIĘTA RODZINA z 1910 r.

Rzeźba zapewne pochodzi z warsztatu lokalnego. Została wykonana ok. 1910 r. przedstawienie Marii, Józefa oraz Jezusa w wieku młodzieńczym można odnieść do ewangelicznego wydarzenia odnalezienia dwunastoletniego Jezusa nauczającego w świątyni Jerozolimskiej. Rzeźba posiada wartości artystyczne i jest świadectwem kultu Świętej Rodziny, który to stopniowo rozwijał się na przestrzeni wieków, a szczególnie nasilił się na przełomie XIX i XX w. czego wyrazem było powstawanie stowarzyszeń, następnie zgromadzeń zakonnych poświęconych Świętej Rodzinie oraz ustanowienie święta Świętej Rodziny.

II. CHARAKTERYSTYKA OBIEKTU.

FIGURA PRZYDROŻNA NAJŚWIĘTSZEJ MARII PANNY NIEPOKALANIE POCZĘTEJ z ok. 1900 r.

Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej- z ok. 1900 r., zlokalizowana w północno- wschodniej części wsi Biechów, obok kościoła parafialnego.

Jest to figura wykonana z kamienia z piaskowca. Ukazuje Matkę Bożą w typie Immaculaty, na czterobocznej płycie podstawy oraz na dwustopniowym, wysokim postumencie, otoczona metalowym, niskim ogrodzeniem i czterospadowym dachem na czterech słupach.

Maria ukazana w pozycji stojącej, z rękami złożonymi w geście modlitwy, ubrana w długą, drapowaną szatę i także welon. Stoi boso na cokole imitującym kamienie spowite pędami róż.

Postument z pierwszym stopniem zwężającym się w górnej części, o profilowanych górnych krawędziach, drugim zakończonym profilowanym gzymsem. Na ścianie frontowej tablica w formie rozwiniętego zwoju, ujętego płaskorzeźbionymi kwiatami lili i róży z wyrytą inskrypcją o treści: „SALVE REGINA/ NIEPOKALANIE/ POCZĘTA/ DZIEWICO/ MARYO!/OD BIEDNYCH/ WYGNAŃCÓW/ TEI ZIEMI/ PO WSZYSTKIE WIEKI/ CZEŚĆ!”

FIGURA PRZYDROŻNA ŚWIĘTA RODZINA z 1910 r.

Figura przydrożna Święta Rodzina z 1910 r., zlokalizowana w północno- wschodniej części wsi Biechów, przy rozwidleniu dróg prowadzących do kościoła oraz cmentarza parafialnego.

Jest to kamienna figura wykonana z piaskowca z przedstawieniem Świętej Rodziny , na wysokim postumencie z głazów. Postaci ukazane w pozycji stojącej, ubrane w długie, drapowane szaty, z bordiura dekorowaną płaskorzeźbionym motywem stylizowanej wici roślinnej, ponadto Święty Józef z płaszczem przerzuconym przez prawe ramie, Maria okryta maforionem. Jezus ukazany jako kilkunastoletnie dziecko o pełnej twarzy, okolonej długimi, falowanymi, opadającymi na plecy włosami, prawą rękę unosi w geście błogosławieństwa, w lewej trzyma prosty krzyż. Maria i Józef w prawych dłoniach trzymają kwiaty lilii

III. TECHNIKA WYKONANIA

Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej z ok. 1900 r. wykonana została z kamienia, piaskowca. Kamień opracowany ręcznie z fakturą i detalem rzeźbiarskim. Wykonana była z kilku części połączonych na miejscu. Najpierw ustawiono podstawę, na niej postument i rzeźbę Matki Boskiej, wszystkie elementy połączono zapewne na metalowe trzpienie.

Figura przydrożna Święta Rodzina z 1910 r. wykonana została z kamienia: szarego piaskowca. Kamień opracowany ręcznie z fakturą i detalem rzeźbiarskim. Wykonana była z kilku części połączonych na miejscu. Najpierw ustawiono wysoki postument z głazów, na nim obsadzono rzeźbę i przymocowano zapewne na metalowe trzpienie.

IV. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ.

Dwie rzeźby przydrożne znajdujące się w miejscowości Biechów wykonane zostały z kamienia. Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej z ok. 1900 r. oraz figura przydrożna Święta Rodzina z 1910 r. wykonane zostały z kamienia piaskowca. Figury ustawione są na zewnątrz, gdzie panują warunki zmienne, duża wilgotność. Materiał ten jest szczególnie narażonym na zmienny wpływ warunków atmosferycznych. Na ich zły stan techniczny wpłynęło wiele współdziałających ze sobą czynników. Naturalne procesy starzenia kamienia, przyspieszone licznymi zmianami temperatur czy wilgotności otoczenia powodowały utratę własności technicznych kamienia i degradację jego powierzchni. Figury postawione na ziemi, nie posiadają izolacji poziomej, przez co migrująca z gruntu woda powodowała zawilgocenie, a w związku z tym zasolenie kamienia. Sole transportowane do kamienia drogą kapilarną nie mogąc wyparować, gromadzą się pod powłoką zewnętrznej patyny, co powoduje procesy korozji krystalizacyjnej, a przez to w porach przypowierzchniowych kamień traci spójność, osypuje się i rozwarstwia. W konsekwencji tych procesów obiekty utraciły naturalną fakturę i formę rzeźbiarską, zniszczeniu uległo wiele detali. Widoczne są również liczne spękania i mikrospękania. Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej z ok. 1900 r. jest pęknięta co zagraża bezpośrednio na odpadanie części rzeźby. Pęknięcie widoczne jest z tyłu rzeźby na płaszczu Madonny oraz uwidacznia się z przodu przy lewej stopie i poszerza na sukni.

Figura przydrożna Święta Rodzina z 1910 r. również została wtórnie zatynkowana. Warstwa tynku przykryła detale (bordiurę wykańczającą obrzeża ubiorów św. Rodziny).

Obie rzeźby są bardzo zniszczone: posiadają wtórne nawarstwienia zmieniające oryginalny wygląd. Zostały przykryte tynkiem, warstwami pobiał, które zatarły szczegóły oraz przemalowaniami.

V. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Na obiektach obu figurach przydrożnych w miejscowości Biechów wyróżniono kilka rodzajów zniszczeń, które wpływają ujemnie na ich stan techniczny oraz estetykę. Wymagane jest przeprowadzenie szeregu zabiegów konserwatorskich mających na celu usunięcie przyczyn destrukcji kamienia, wzmocnienie jego struktury, przywrócenie pierwotnych walorów rzeźbiarskich i zabezpieczenie obiektów przed dalszym niszczeniem.

Zakłada się przeprowadzenie pełnej konserwacji technicznej i estetycznej zabytkowych, kamiennych figur przydrożnych: Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej z ok. 1900 r. oraz Świętej Rodziny z 1910 r.

Z powierzchni kamienia należy usunąć wszystkie wcześniejsze kity i uzupełnienia. Następnie oryginalną powierzchnię elementów kamiennych należy odczyścić, przeprowadzić zabieg odsolenia, iniekcji spękań i impregnacji strukturalnej. Konieczne będzie uzupełnienie ubytków formy rzeźbiarskiej, ewentualne scalenie kolorystyczne kitów i hydrofobizacja.

Odczyszczenie powierzchni kamienia z nawarstwień należy wykonać bardzo precyzyjnie, sposobem mechanicznym, przy użyciu dłut kamieniarskich, noży szewskich i skalpeli ze względu na bardzo osłabioną strukturę. Przewiduje się również usuwanie warstw zabrudzeń przy użyciu metod chemicznych- okłady z ok.8 % wodnego roztworu kwaśnego węglanu amonu lub 5% roztworu perhydrolu po uprzednim wykonaniu prób. Przed tym zabiegiem osłabione miejsca należy wstępnie zaimpregnować wzmacniającym środkiem krzemoorganicznym. Iniekcję spękań i klejenie odłamanych elementów należy przeprowadzić przy użyciu żywicy epoksydowej. Uzupełnienie ubytków polegało będzie na wypełnieniu braków formy rzeźbiarskiej masami mineralnymi o kolorystyce dobranej do barwy kamienia. W miejscach występowania oryginalnej polichromii należy ją zachować i uzupełnić farbami mineralnymi. Zabieg końcowej impregnacji i hydrofobizacji będzie miał na celu zabezpieczenie kamienia przed ujemnym wpływem warunków atmosferycznych panujących na zewnątrz.

VI. PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH

Najświętsza Maria Panna Niepokalanie Poczęta z ok. 1900 r. oraz Święta Rodzina z 1910 r.

1. Wykonanie dokumentacji fotograficznej.
2. Prace przy figurach przydrożnych będą częściowo przebiegać na miejscu pierwotnego położenia figur lub częściowo zostaną zdemontowane i przewiezione do pracowni
3. Wstępna impregnacja osłabionych partii kamienia środkiem krzemooorganicznym np. KSE firmy Remmers.
4. Podklejenie odspajających się i łuszczących elementów kamienia (wodna dyspersja żywicy epoksydowej np. Beckopox EP 385W/56 WA wprowadzana w szczeliny metodami iniekcji).
5. Usunięcie z powierzchni przemalowań, pobiał oraz zacierów cementowych fałszujących oryginalny wygląd obiektów sposobem mechanicznym przy użyciu dłut oraz skalpeli.
6. Doczyszczanie powierzchni kamienia z brudu i nawarstwień sposobami chemicznymi (woda i detergent lub okłady z 8 % wodnego roztworu kwaśnego węglanu amonu lub 5% roztworu perhydrolu po wcześniejszym wykonaniu prób).
7. Wykonanie okładów wybielających na powierzchni kamienia (roztwór podchlorynu wapnia o stężeniu dobranym indywidualnie na podstawie prób)
8. Dezynfekcja kamienia z użyciem środka biobójczego np. Remmers BFA metodą powlekania.
9. Impregnacja elementów kamiennych preparatem krzemooorganicznym np. KSE firmy Remmers metodą powlekania do całkowitego przesączenia.
10. Iniekcja pęknięć kamienia żywicą epoksydową np. Epidian 5 z utwardzaczem Z1.
11. Uzupełnienie i rekonstrukcja ubytków formy rzeźbiarskiej przy użyciu masy mineralnej o kolorze dobranym do barwy kamienia (masa cementowo- wapienno-piaskowa z dodatkiem pigmentów ziemnych lub gotowe masy np. Remmers Restauriermortel).
12. Wykonanie scaleń kolorystycznych farbami na bazie wapna dyspergowanego np. firmy Keim lub Remmers dobranymi kolorystycznie indywidualnie do obiektu.
13. Końcowa hydrofobizacja środkiem krzemooorganicznym np. Funcosil Steinfestiger, firmy Remmers z osłoną antybiologiczną.
14. Przewiezienie części figur przydrożnych z pracowni do miejscowości Biechów i ustawienie w pierwotnym miejscu ekspozycji.
15. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej według obowiązującego schematu.

PRACOWNIA KONSERWACJI
DZIEL SZTUKI
Małgorzata Świeca-Dzierżak
25-640 Kielce, ul. Karbońska 3/1
NIP 865-143-88-07, Regon 260364284
tel. 504 252 753

Małgorzata Świeca-Dzierżak

VII. DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

Figura przydrożna Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej z ok. 1900 r.

Fot. 1. Biechów. Przydrożna figura Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej z ok. 1900 r.. Zły stan zachowania przed konserwacją. Widoczne przemalowania farbą olejną. Widok z przodu. 2023 r.

Fot. 2. Biechów. Przydrożna figura Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej z ok. 1900 r.. Zły stan zachowania przed konserwacją. Widoczne przemalowania farbą olejną. Widok z tyłu. 2023 r.

Fot. 3. Biechów. Przydrożna figura Najświętszej Marii Panny Niepokalanie Poczętej z ok. 1900 r.. Zły stan zachowania przed konserwacją. Widoczne przemalowania farba olejna oraz niebezpieczne pęknięcie kamienia. Widok z boku. 2023 r.

Figura przydrożna Święta Rodzina z 1910 r.

Fot. 4. Biechów. Przydrożna figura Świętej Rodziny z 1910 r.. Zły stan zachowania przed konserwacją. Widoczne przemalowania kamienia farbą olejną. Widok z przodu. 2023 r.

Fot. 5. Biechów. Przydrożna figura Świętej Rodziny z 1910 r.. Zły stan zachowania przed konserwacją. Widoczne przemalowania kamienia farbą olejną. Widok z tyłu. 2023 r.

*Fot. 6,7. Biechów. Przydrożna figura Świętej Rodziny z 1910 r.. Zły stan zachowania przed konserwacją.
Widoczne przemalowania kamienia farbą olejną. 2023 r.*